

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

ПОГОДЖЕНО

Директор Державної установи
«Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів
МОЗ України»

Т.І. Чернишенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник Директора Департаменту
кадрової політики, освіти, науки
та запобігання корупції МОЗ
України

О.П. Волосовець

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12020101 “Фармація”

Київ
2011

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІКА ФАРМАЦІЇ

Укладачі:

В.В. Крикля — викладач вищої категорії коледжу Національного фармацевтичного університету;

І.В. Вершкова — викладач вищої категорії коледжу Національного фармацевтичного університету;

В.П. Горкуша — викладач-методист, викладач вищої категорії Житомирського базового фармацевтичного коледжу ім. Г.С. Протасевича;

Л.А. Дмитренко — викладач-методист, викладач вищої категорії Житомирського базового фармацевтичного коледжу ім. Г.С. Протасевича.

Програму розглянуто та схвалено на засіданні науково-методичної комісії з фармації Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 13.10.2011 р., протокол № 5.

Рецензенти:

А.С. Немченко — доктор фарм. наук, професор, завідувач кафедри організації та економіки фармації Національного фармацевтичного університету;

У.Г. Кукіль — викладач організації та економіки фармації Коломийського медичного коледжу ім. І. Франка;

Р.І. Грабар — викладач вищої категорії, завідувач практичного навчання Черкаського медичного коледжу;

О.В. Борисенко — генеральний директор Черкаського обласного комунального підприємства “Фармація”.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Організація і економіка фармації” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12020101 “Фармація” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Дисципліна “Організація і економіка фармації” відноситься до циклу професійно-практичних дисциплін, вивчення якої дає змогу майбутнім фахівцям — фармацевтам професійно вирішувати забезпечення населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення.

Мета вивчення дисципліни полягає в підготовці студентів до практичної роботи аптечних підприємств різних видів та форм власності, до виконання функціональних обов’язків на посадах, які можуть займати фармацевти за умови реформування системи охорони здоров’я та наближення її до європейських стандартів.

Вивчення організації та економіки фармації дає змогу майбутнім фахівцям набути таких професійних компетенцій:

загально-професійні:

- застосовувати комп’ютерну техніку у сфері професійної діяльності;
- знання нормативних та законодавчих актів, що регламентують фармацевтичну діяльність, особливості підприємницької діяльності у фармацевтичній сфері;
- базові знання з основ економіки, обліку та звітності;
- знання основних пріоритетів формування національної політики щодо забезпечення лікарськими засобами населення України.

спеціалізовано-професійні:

- здатність використовувати знання нормативних та законодавчих актів в практичній діяльності;
- здатність проводити інформативну роботу серед населення щодо профілактики захворювань та поліпшення здоров’я;
- застосування на практиці принципів етики та деонтології, розуміння наслідків своєї професійної діяльності;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання в постачанні аптечних закладів лікарськими засобами та виробами медичного призначення;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання в організації забезпечення населення та лікувально-профілактичних закладів лікарськими засобами та виробами медичного призначення;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання для забезпечення умов зберігання лікарських засобів, лікарської рослинної сировини та виробів медичного призначення.

З метою формування зазначених компетенцій після вивчення дисципліни студент повинен оволодіти знаннями та вміннями вказаними у програмі.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- основні етапи розвитку історії розвитку фармації;
- принципи фармацевтичної етики та деонтології;
- основні нормативні документи з питань охорони здоров’я, функціонування аптечних (фармацевтичних) підприємств різних форм власності і господарювання;

- організацію діяльності аптечних закладів;
- порядок постачання аптечних установ;
- особливості забезпечення населення лікарськими засобами в сучасних умовах;
- правила виписування та порядок приймання рецептів;
- правила відпуску лікарських засобів з аптек;
- порядок здійснення контролю якості лікарських засобів в Україні;
- основні принципи організації системи фармацевтичної інформації;
- основні поняття фармакоекономіки;
- порядок здійснення внутрішньогосподарського обліку та звітності;
- порядок проведення інвентаризації;
- порядок нарахування заробітної плати;
- сутність основних економічних показників торгівельної діяльності аптеки.

Студенти повинні вміти:

- користуватися нормативною, довідковою, навчальною та науковою літературою для вирішення професійних задач;
- використовувати фармацевтичну інформацію в професійній діяльності;
- організувати свою роботу на посадах, які можуть займати фармацевти в аптеках;
- здійснювати відпуск лікарських засобів населенню, лікувально-профілактичним та іншим закладам;
- дотримуватися норм фармацевтичної етики та деонтології під час виконання своїх посадових обов'язків;
- здійснювати приймання рецептів;
- контролювати якість лікарських засобів під час їх приймання, зберігання, виготовлення та відпуску;
- здійснювати відпуск лікарських засобів по рецептам та без рецептурний відпуск;
- здійснювати облік рецептури;
- організувати свою роботу на посадах, які можуть займати фармацевти на аптечних складах (оптових фармацевтичних фірмах);
- вести облік робочого часу;
- вести внутрішньогосподарського облік операцій, пов'язаний з рухом товарно-матеріальних цінностей в аптечних закладах;
- проводити касові операції з застосуванням РРО;
- складати звітність структурних підрозділів аптеки та товарного звіту аптеки;
- проводити інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей та відображати її результати в обліковій документації;
- аналізувати основні показники торгівельно-фінансової діяльності аптек.

Студенти мають бути поінформовані про:

- перспективи розвитку фармацевтичної галузі;
- сучасні досягнення фармацевтичної освіти і науки;
- діюче законодавство, що стосується питань діяльності фармацевтичних закладів;
- питання етики та деонтології;
- відповідальність за порушення законодавчих норм, що регламентують фармацевтичну діяльність.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
	Розділ 1. Організація діяльності аптечних закладів				
1	Організаційна структура та регламентація діяльності аптечних закладів. Охорона праці та санітарні вимоги при роботі в аптечних закладах				
1.1	Організація діяльності аптек. Вступний інструктаж з охорони праці	12	8	4	
1.2	Організація забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення стаціонарних хворих. Охорона праці та виробнича санітарія при виготовленні лікарських засобів	6	2	4	
1.3	Організація постачання аптечних закладів. Охорона праці при роботі з наркотичними, психотропними, отруйними та сильнодіяними засобами	12	4	8	
2	Державна система забезпечення якості лікарських засобів і виробів медичного призначення	8	4	4	
	Розділ 2. Організація роботи аптеки з товарними запасами				
3	Організація роботи відділу запасів. Охорона праці при зберіганні окремих груп лікарських засобів	24	8	16	
	Розділ 3. Організація рецептурного та безрецептурного відпуску лікарських засобів				
4	Організація роботи аптеки з рецептурою	38	14	24	
5	Організація безрецептурного відпуску лікарських засобів	8	4	4	
	Розділ 4. Облік та звітність аптек				
6	Організація обліку в аптечних закладах				
6.1	Ведення обліку надходження та витрат товарно-матеріальних цінностей	34	10	24	
6.2	Облік обігу грошових коштів	10	2	8	
6.3	Основні поняття системи оплати праці фармацевтичних фахівців	6	2	4	
6.4	Внутрішньогосподарська звітність аптек	10	2	8	
6.5	Інвентаризація	6	2	4	
	Розділ 5. Основи економічного аналізу та планування				
7	Основи економічного аналізу та планування торговельно-фінансової діяльності аптек				
7.1	Характеристика та аналіз товарообігу, товарних запасів, торговельних накладень	20	8	12	
7.2	Характеристика та аналіз витрат, прибутку на рентабельності	12	4	8	
	Самостійна робота	145			
	Усього	351	74	132	145

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗМІСТ

Розділ 1. Організація діяльності аптечних закладів

Тема 1. Організаційна структура та регламентація діяльності аптечних закладів. Охорона праці та вимоги до санітарії при роботі в аптечних закладах

1.1. Організація діяльності аптек. Вступний інструктаж з охорони праці

ЛЕКЦІЇ

Історія розвитку фармації. Міжнародні стандарти регулювання різних видів фармацевтичної діяльності (GPP — належна фармацевтична практика).

Законодавчі акти України, які регламентують фармацевтичну діяльність у галузі забезпечення лікарськими засобами населення. Ліцензування. Фармацевтична допомога та фармацевтична послуга. Умови здійснення роздрібною реалізацією. Аптека як заклад охорони здоров'я, торгово-виробниче підприємство та суб'єкт підприємницької діяльності, її завдання та функції. Аптека як суб'єкт страхових відносин у системі охорони здоров'я й фармації. Типи та види аптек. Спеціалізація аптечних закладів. Організаційна структура аптеки. Вимоги до розміщення та складу приміщень аптеки. Санітарні вимоги до прибирання приміщень аптеки. Вимоги до техніки безпеки й особистої гігієни персоналу при роботі в аптеках. Штат аптеки. Матеріальна відповідальність аптечних працівників, її юридична основа та документальне оформлення. Вступний інструктаж з охорони праці.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Складання схеми організаційної структури аптеки.

Ознайомлення з договором про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність.

Вивчення інструкції щодо санітарно-протиепідемічного режиму аптек.

Ознайомлення з нормативно-правовою документацією аптек (ліцензії, торгового патенту, паспорту аптеки).

Практичні навички:

- оформлення договору про матеріальну відповідальність;
- складання схеми організаційної структури аптеки.

1.2. Організація забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення стаціонарних хворих. Охорона праці та виробнича санітарія при виготовленні лікарських засобів

ЛЕКЦІЯ

Міжлікарняна та лікарняна аптеки, їх завдання, функції. Структура, обладнання та оснащення приміщень. Асептичний блок. Охорона праці та виробнича санітарія при виготовленні лікарських засобів. Випускування та відпуск лікарських засобів і товарів медичного призначення. Документальне

оформлення відпуску медичних виробів та лікарських засобів у відділення лікарень. Таксування вимог-накладних та їх облік, формування замовлень за вимогами лікувально-профілактичних закладів. Організація роботи аптеки лікувально-профілактичного закладу.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Організація лікарського забезпечення стаціонарних хворих, обладнання та оснащення приміщень, зберігання запасів товарно-матеріальних цінностей.

Приймання, таксування, реєстрація вимог-замовлень ЛПЗ, комплектація та відпуск лікарських засобів за вимогами-замовленнями.

Практичні навички:

- приймання, таксування вимог-замовлень ЛПЗ;
- реєстрування вимог-замовлень в обліковій документації;
- комплектування та відпускання лікарських засобів за вимогами-замовленнями.

1.3. Організація постачання аптечних закладів. Охорона праці при роботі з наркотичними, психотропними, отруйними та сильнодіяними засобами

ЛЕКЦІЇ

Основні напрями розвитку системи постачання аптек в умовах сучасного фармацевтичного ринку України. Умови здійснення оптової реалізації лікарських засобів. Належна практика дистрибуції (GDP). Джерела надходження товарно-матеріальних цінностей до аптеки.

Аптечний склад, його організаційна структура, обладнання приміщень. Вимоги до розміщення та складу приміщень аптечного складу. Основні завдання та функції аптечного складу. Штат. Відділи складу. Приймальний відділ, його завдання та функції. Приймання товару за кількістю, якістю та вартістю. Особливі випадки приймання товару. Порядок здійснення вхідного контролю якості лікарських засобів, що надходять на склад. Організація праці оперативних відділів аптечного складу. Порядок зберігання товару на складі, контроль за термінами зберігання медичних товарів. Поводження із зіпсованими фармацевтичними товарами. Запобіжні заходи з охорони праці під час зберігання і роботи з вибуховими, вибухонебезпечними, легкозаймистими та горючими товарно-матеріальними цінностями. Особливості зберігання наркотичних, отруйних речовин, психотропних лікарських засобів та прекурсорів. Охорона праці при роботі з наркотичними, психотропними, отруйними та сильнодіяними засобами. Облік руху товарів у відділах складу. Експедиційний відділ, його завдання Комплектація замовлень. Відпуск товару зі складу. Особливості відпуску наркотичних, отруйних та психотропних лікарських засобів. Організація доставки товарно-матеріальних цінностей. Оформлення супровідних документів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Складання схеми організаційної структури складу.

Приймання та реєстрація товарно-матеріальних цінностей, що надійшли до аптечного складу.

Організація зберігання товарно-матеріальних цінностей в оперативних

відділах. Контроль термінів зберігання. Особливості зберігання отруйних, наркотичних, психотропних речовин та прекурсорів.

Оформлення і порядок відпуску лікарських засобів з оперативних відділів.

Оформлення і порядок відпуску товарно-матеріальних цінностей зі складу.

Особливості відпуску отруйних, наркотичних, психотропних речовин та прекурсорів.

Документальне оформлення операцій щодо руху товарів в оперативних відділах складу.

Оформлення супровідних документів при відпуску товарно-матеріальних цінностей зі складу.

Практичні навички:

- приймання товарно-матеріальних цінностей за кількістю, якістю, вартістю;
- реєстрування товарно-матеріальних цінностей в облікових документах;
- організація та забезпечення контролю за зберіганням товарно-матеріальних цінностей;
- документальне оформлення відпуску товарно-матеріальних цінностей зі складу.

Тема 2. Державна система забезпечення якості лікарських засобів і виробів медичного призначення

ЛЕКЦІЇ

Структура Державної системи контролю якості лікарських засобів. Основні завдання Державного фармакологічного центру МОЗ України, Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів. Поняття про належну лабораторну практику. Нормативні документи, які регламентують вимоги до якості лікарських засобів. Організація роботи лабораторій з контролю якості лікарських засобів: завдання, організаційна структура, оснащення, штат.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Оформлення актів передачі лікарських засобів з аптеки до лабораторії з аналізу якості лікарських засобів.

Практичні навички:

- оформлення акта передачі лікарських засобів з аптеки до контрольної-аналітичної лабораторії з аналізу якості.

Розділ 2. Організація роботи аптеки з товарними запасами

Тема 3. Організація роботи відділу запасів. Охорона праці при зберіганні окремих груп лікарських засобів

ЛЕКЦІЇ

Відділ запасів та його функції. Приміщення та обладнання відділу.

Складання заявок-замовлень та виписування товару з аптечного складу та від інших постачальників. Організація приймання товару в аптеці. Супровідні документи. Організація вхідного контролю якості при роздрібній реалізації: перевірка сертифікатів якості, аналітичних паспортів та протоколів аналізів на препарати, що надходять в аптечні заклади. Первинний облік надходження товарно-матеріальних цінностей. Особливості отримання отруйних, наркотичних, психотропних речовин та прекурсорів, порядок їх обліку.

Правила зберігання лікарських засобів та виробів медичного призначення. Приміщення та їх обладнання для зберігання товарних запасів. Матеріальна кімната, порядок розміщення товару. Вимоги до техніки безпеки і виробничої санітарії при зберіганні лікарських засобів. Контроль за строками придатності. Документи обліку лікарських засобів згідно з терміном зберігання. Правила зберігання барвних та пахучих речовин, лікарської рослинної сировини, перев'язувальних матеріалів та гумових виробів. Особливості зберігання вогне- та вибухонебезпечних засобів, легкозаймистих та легкогорючих речовин. Запобіжні заходи з безпеки під час зберігання і роботи з вибуховими, вибухонебезпечними, легкозаймистими і горючими товарно-матеріальними цінностями. Зберігання отруйних, наркотичних лікарських засобів, психотропних речовин та прекурсорів, безпека праці під час їх зберігання. Відпуск товарів в інші відділи аптеки, дрібнороздрібну мережу та лікувально-профілактичним закладам.

Внутрішньоаптечна заготовка, її значення. Порядок проведення лабораторно-фасувальних робіт, їх облік. Дооцінка та знижка, їх документальне оформлення. Охорона праці при зберіганні окремих груп лікарських засобів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Робота з прайс-листами. Організація замовлення лікарських засобів та виробів медичного призначення від постачальників.

Організація приймання лікарських засобів та виробів медичного призначення, що надійшли до аптеки.

Організація вхідного контролю лікарських засобів.

Робота із супровідними документами.

Формування та позначення роздрібних цін. Реєстрація супровідних документів.

Організація зберігання лікарських засобів та виробів медичного призначення. Охорона праці в процесі зберігання окремих груп лікарських засобів.

Оформлення документів на відпуск товарно-матеріальних цінностей до інших відділів аптеки, структурних підрозділів, ЛПЗ тощо.

Організація лабораторно-фасувальних робіт, їх облік.

Практичні навички:

- складання вимог-замовлень на одержання лікарських засобів та виробів медичного призначення від постачальників;
- приймання товарно-матеріальних цінностей, що надійшли до аптеки;
- формування та позначення роздрібних цін;
- реєстрація супровідних документів;
- оформлення журналу лабораторно-фасувальних робіт;
- організація зберігання лікарських засобів та виробів медичного призначення;

— оформлення документів на відпуск товарно-матеріальних цінностей з відділу запасів.

Розділ 3. Організація рецептурного та безрецептурного відпуску лікарських засобів

Тема 4. Організація роботи аптеки з рецептурою

ЛЕКЦІЇ

Рецептурно-виробничий відділ, його завдання та функції. Штат відділу. Оснащення приміщення та робочого місця для приймання рецептів та відпуску лікарських засобів. Рецепт та його значення в сучасних умовах. Структура рецепта. Законодавчі акти, що регламентують рецептурний відпуск. Загальні правила виписування рецептів. Форми рецептурних бланків та їх оформлення. Особливості виписування та оформлення рецептів на лікарські засоби які містять наркотичні, психотропні, отруйні, сильнодіючі лікарські засоби та прекурсори. Перелік категорій населення, які мають право на пільгове забезпечення лікарськими засобами. Загальний порядок приймання рецептів.

Порядок відпуску лікарських засобів по рецептам з аптек та їх структурних підрозділів. Облік рецептів виписаних з порушенням вимог. Права та обов'язки фармацевтичного фахівця при відпуску лікарських засобів по рецептам що виписані з порушенням вимог. Термін зберігання рецептів в аптеці.

Визначення вартості індивідуальних лікарських засобів. Загальні правила таксування рецептів на індивідуальні лікарські засоби. Особливості таксування різних лікарських форм (порошків, рідких та м'яких лікарських форм, ліків що виготовляють в асептичних умовах) Тариф, його сутність, порядок визначення при таксуванні рецептів.

Облік амбулаторної рецептури. Рецептура та її структура. Методи реєстрації рецептів на лікарські засоби індивідуального виготовлення. Облік екстемпоральної рецептури. Особливості реєстрації та обліку рецептів на лікарські засоби що відпускають безоплатно та на пільгових умовах. Організація предметно-кількісного обліку лікарських засобів в аптечних установах.

Організація виготовлення та забезпечення контролю якості ліків в аптечних умовах. Оснащення асистентської кімнати. Організація та оснащення робочих місць для виготовлення ліків за індивідуальними прописами. Загальні вимоги до виробництва (виготовлення) лікарських засобів в умовах аптеки. Особливості виготовлення ліків з наркотичними, психотропними, отруйними лікарськими засобами та прекурсорами. Вимоги до техніки безпеки і виробничої санітарії при виготовленні лікарських засобів.

Організація внутрішньоаптечного контролю якості лікарських засобів. Комплекс заходів щодо забезпечення належної якості ліків, виготовлених в умовах аптеки, його складові. Характеристика видів внутрішньоаптечного контролю. Особливості внутрішньоаптечного контролю лікарських засобів що виготовляють в асептичних умовах. Оцінювання якості ліків аптечного виробництва. Правила оформлення до відпуску виготовлених в аптеці лікарських засобів та їх відпуск.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Ознайомлення з організацією та оснащенням робочого місця для приймання рецептів.

Організація приймання рецептів від населення, перевірка їх відповідності регламентуючим документам.

Правила визначення вартості лікарських засобів.

Порядок стягнення тарифів за виготовлення лікарських засобів. Реєстрація рецептів, облік неправильно виписаних рецептів.

Приймання, таксування рецептів, до складу яких входять отруйні, наркотичні, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори.

Складання вибіркового листа на відпущені за день лікарські засоби, до складу яких входять отруйні, наркотичні, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори.

Проведення предметно-кількісного обліку відпущених отруйних, наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів.

Приймання, перевірка правильності оформлення, таксування пільгових та безкоштовних рецептів. Реєстрація пільгових та безкоштовних рецептів.

Організація роботи з приготування лікарських засобів.

Внутрішньо аптечний контроль якості лікарських засобів. Контроль лікарських засобів при відпуску.

Практичні навички:

- приймання, перевірка, таксування рецептів з лікарськими засобами різних фармакологічних груп;
- реєстрування рецептів, у тому числі пільгових і безкоштовних, в облікових документах;
- здійснення предметно-кількісного обліку отруйних, наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів;
- організація роботи з приготування лікарських засобів;
- перевірка оформлення лікарських засобів до відпуску;
- відпуск лікарських засобів населенню.

Тема 5. Організація безрецептурного відпуску лікарських засобів

ЛЕКЦІЇ

Організація роботи аптеки для забезпечення реалізації лікарських засобів без рецептів та інших груп товарів аптечного асортименту. Сутність концепції відповідального самолікування та її реалізація у сучасних умовах. Законодавчі акти що регламентують безрецептурний відпуск в Україні. Препарати безрецептурного відпуску (ОТС-препарати), критерії віднесення препаратів до безрецептурних. Фармацевтична опіка, її сутність і роль в реалізації концепції відповідального самолікування. Організація фармацевтичної опіки. Організація діяльності аптечних пунктів.

Інформаційне забезпечення реалізації лікарських засобів. Організаційна структура фармацевтичної інформації. Законодавчі акти України, що регламентують рекламну діяльність у фармацевтичній галузі, основні вимоги до рекламування лікарських засобів Назви лікарських засобів (міжнародна непатентована, торговельна, патентована). Мерчандайзинг. Санітарно-просвітня робота в аптеках як чинник підвищення санітарних знань населення.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Ознайомлення з організацією роботи аптечних пунктів, їх обладнанням, оснащенням, асортиментом та порядком зберігання лікарських засобів.

Оформлення документів на одержання товарно-матеріальних цінностей з аптеки. Оформлення документів на одержання товарно-матеріальних цінностей з аптеки.

Практичні навички:

- організація роботи аптечних пунктів;
- оформлення документів на одержання товарно-матеріальних цінностей з аптеки.

Розділ 4. Облік та звітність аптек

Тема 6. Організація обліку в аптечних закладах

6.1. Ведення обліку надходження та витрат товарно-матеріальних цінностей

ЛЕКЦІЇ

Значення вивчення ринкової економіки у підготовці фахівців фармацевтичної галузі. Основні поняття фармакоелекономіки, її структура, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Облік. Види обліку. Основні принципи та вимоги до ведення первинного обліку. Рух товарно-матеріальних цінностей в аптечних закладах. Облік операцій з надходженням та вибуття товарів аптечного асортименту. Розвиток системи постачання на фармацевтичному ринку України. Документообіг за первинним обліком надходження товару до аптеки. Перевірка відповідності фактичної наявності товару супровідним документам. Облік надходження товару: у сумі, за терміном придатності та предметно-кількісно. Особливості обліку надходження отруйних, наркотичних і психотропних лікарських засобів та етилового спирту.

Види реалізації товару, її структура та облік, документальне оформлення. Оптова та роздрібна торгівля.

Облік роздрібною та оптовою реалізації лікарських засобів за рецептами, без рецептурний відпуск, реалізація у дрібно-роздрібній мережі та відпуск лікарських засобів безкоштовно і на пільгових умовах.

Інші види витрат товару та їх документальне оформлення: ведення обліку витрат медичних товарів на господарчі потреби, першу медичну допомогу.

Ведення обліку тари, лікарської рослинної сировини, допоміжного матеріалу, малоцінних та швидкозношуваних предметів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Облік товарно-матеріальних цінностей, що надійшли до аптеки, згідно з супровідними документами.

Встановлення роздрібних цін на одержані лікарські засоби та вироби медичного призначення. Реєстрація товарно-матеріальних цінностей, що надійшли до аптеки, в облікових документах.

Ведення обліку роздрібною реалізацією. Облік відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів. Облік безрецептурного відпуску лікарських засобів. Облік відпуску лікарських засобів через структурні підрозділи.

Ведення обліку безготівкового відпуску лікарських засобів лікувально-профілактичним закладам та іншим установам.

Облік по безкоштовному та пільговому відпуску лікарських засобів амбулаторним хворим.

Облік витрат товару на першу медичну допомогу, на господарські потреби.

Облік товарних витрат на бій, брак, псування. Переоцінювання товарів.

Уцінка по лабораторно-фасувальних роботах.

Облік руху тари, лікарської рослинної сировини, допоміжних матеріалів, малоцінного інвентарю.

Практичні навички:

- ведення обліку надходження товарно-матеріальних цінностей, що надійшли до аптеки згідно із супровідними документами;
- установлення і позначення роздрібних цін в облікових документах;
- документальне оформлення витрат товару;
- документальне оформлення руху тари, лікарської рослинної сировини, допоміжних матеріалів, малоцінного інвентарю.

6.2. Облік обігу грошових коштів

ЛЕКЦІЯ

Характеристика роботи аптеки як торгівельного підприємства. Організація грошового обігу та обліку руху грошових коштів. Облік руху готівкових грошових коштів. Основні завдання обліку грошових коштів. Характеристика прибуткових та видаткових касових операцій, їх документальне оформлення.

Організація роботи касира: його обов'язки при проведенні готівкових розрахунків. Форми розрахункових документів. Порядок застосування реєстраторів розрахункових операцій. Ведення книги обліку розрахункових операцій; розрахункові книжки. Порядок здачі виручки аптеки.

Інвентаризація каси. Матеріальна відповідальність касира.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Облік руху коштів. Робота з РРО.

Порядок ведення касової книги.

Здача грошей до банку. Оформлення прибуткових та видаткових розрахункових операцій.

Практичні навички:

- документальне оформлення касових операцій;
- уміння працювати з РРО;
- заповнення супровідних документів на здавання грошей до банку.

6.3. Основні поняття системи оплати праці фармацевтичних фахівців

ЛЕКЦІЯ

Форми та системи оплати праці, основні поняття про форму заробітної

плати. Облік праці. Розрахунок середньооблікової чисельності працівників, його значення при визначенні продуктивності праці в аптечних установах. Порядок обчислення різних видів виплат. Розрахунки допомоги за соціальним страхуванням. Оплата відпусток. Види утримань з доходу громадян, їх розрахунок.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Облік праці і заробітної плати в аптечних установах. Розрахунок різних видів оплат.

Утримання із заробітної плати.

Практичні навички:

- проведення обліку робочого часу працівників;
- нарахування заробітної плати, та різних видів виплат;
- розрахунок утримань із заробітної плати.

6.4. Внутрішньогосподарська звітність аптек

ЛЕКЦІЯ

Значення внутрішньогосподарської звітності аптечних закладів. Види звітності. Структура «Звіту про фінансово-господарську діяльність».

Порядок складання товарного звіту структурних підрозділів аптеки.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Складання звітів структурних підрозділів аптеки.

Складання звіту аптечного пункту.

Визначення результатів фінансово-господарської діяльності аптек (складання місячного звіту аптеки).

Практичні навички:

- складання звітів відділу аптеки, аптечного пункту;
- складання товарного звіту аптеки.

6.5. Інвентаризація

ЛЕКЦІЯ

Інвентаризація товарно-матеріальних цінностей, її головні завдання, види та терміни проведення. Загальний порядок проведення інвентаризації. Обов'язки та порядок роботи інвентаризаційної комісії.

Документальне оформлення проведення інвентаризації. Розрахунок природних витрат.

Особливості інвентаризації лікувальних закладів, які підлягають предметно-кількісному обліку. Підведення підсумків інвентаризації.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, тари, грошових коштів та її документальне оформлення.

Проведення інвентаризації лікарських засобів, що на предметно-кількісному обліку. Порядок розрахунку природних втрат.
Оформлення результатів інвентаризації.

Практичні навички:

- проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей в аптеці;
- здійснення документального оформлення;
- розрахунок природних втрат.

Розділ 5. Основи економічного аналізу та планування

Тема 7. Основи економічного аналізу та планування торговельно-фінансової діяльності аптек

7.1. Характеристика та аналіз товарообігу, товарних запасів, торговельних накладень

ЛЕКЦІЯ

Товарообіг як основна економічна категорія у торговельній діяльності аптечних закладів. Види товарообігу, аналіз та планування. Індекс цін, його значення в плануванні товарообігу в разі зміни цін. Характеристика та класифікація товарних запасів. Аналіз та планування товарних запасів. Збільшення загальної кількості товарних запасів в аптеці внаслідок різних господарських операцій. Етапи розрахунку нормативних запасів. Визначення необхідного обсягу придбання товарів. Товарообіг, його вплив на рентабельність. Торговельні накладення — основне джерело формування доходу аптек. Розрахунок рівня торговельних накладень.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Аналіз та планування товарообігу аптеки. Розрахунок суми та рівня торговельних накладень. Аналіз товарообігу та нормування товарних запасів.

Практичні навички:

- аналіз товарообігу, торговельних накладень та нормування товарних запасів аптеки.

7.2. Характеристика та аналіз витрат, прибутку й рентабельності

ЛЕКЦІЯ

Структура загальних витрат аптечних закладів. Особливість витрат для аптек, які здійснюють виробничу функцію. Чинники, які впливають на розмір та суму витрат аптечного підприємства.

Прибуток як результат торгово-фінансової діяльності аптек і фармацевтичних фірм. Операційний, балансовий та чистий прибуток. Значення рентабельності для оцінювання ефективності функціонування ринку, конкурентоспроможності. Чинники що впливають на показники прибутку та рентабельності аптечного підприємства.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Аналіз витрат аптеки. Розрахунки прибутку та рентабельності

Практичні навички:

- аналіз витрат обігу;
- розрахунок прибутку та рентабельність аптеки.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ

1. Перелік закладів, які належать до аптечних (фармацевтичних).
2. Якими законодавчими актами регламентована діяльність аптечних закладів?
3. Аптека, її завдання.
4. Типи та види аптек.
5. Організаційна структура аптек залежно від специфіки діяльності, функції відділів.
6. Приміщення аптеки, їх призначення та оснащення.
7. Критерії спеціалізації аптек.
8. Штат аптеки.
9. Види матеріальної відповідальності, їх сутність, умови застосування.
10. Вимоги до техніки безпеки й особистої гігієни персоналу при роботі в аптеках.
11. Вимоги до розміщення та складу приміщень аптечного складу.
12. Аптечний склад, його функції та організаційна структура.
13. Приймальний відділ, його завдання та функції. Організація приймання товарів
14. Організація праці оперативних відділів аптечного складу.
15. Особливості зберігання, безпека праці та відпуск наркотичних, психотропних, отруйних лікарських засобів з аптечного складу.
16. Експедиційний відділ аптечного складу, його завдання. Відпуск товару зі складу.
17. Основні завдання та функції міжлікарняних та лікарняних аптек.
18. Структура приміщень міжлікарняних та лікарняних аптек та їх оснащення.
19. Організація відпуску товарів з міжлікарняних та лікарняних аптек до лікувально-профілактичних закладів.
20. Асептичний блок. Вимоги до техніки безпеки і виробничої санітарії при виготовленні лікарських засобів.
21. Основні завдання Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів.
22. Основні завдання, приміщення та оснащення лабораторій з контролю якості лікарських засобів.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ АПТЕКИ З ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ

1. Товарні запаси: визначення потреби та організація їх замовлення від постачальників.
2. Організація приймання товарів в аптеці.
3. Порядок здійснення вхідного контролю якості товарів, що надійшли в аптеку.
4. Особливості приймання наркотичних, психотропних, отруйних лікарських засобів та прекурсорів.
5. Загальні вимоги до організації зберігання лікарських засобів та виробів медичного призначення в аптечних умовах.
6. Особливості зберігання наркотичних, психотропних, отруйних лікарських засобів та прекурсорів.
7. Особливості зберігання вогнебезпечних та вибухонебезпечних лікарських

- засобів.
8. Особливості зберігання гумових виробів, перев'язувальних засобів та лікарської рослинної сировини.
  9. Порядок проведення лабораторно-фасувальних робіт, їх облік.

Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РЕЦЕПТУРНОГО ТА БЕЗРЕЦЕПТУРНОГО ВІДПУСКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

1. Організація роботи з приймання рецептів.
2. Рецепт, його значення та структура.
3. Загальні правила виписування рецепта.
4. Особливості оформлення рецептів на наркотичні, психотропні, отруйні лікарські засоби та прекурсори.
5. Особливості оформлення рецептів на безоплатний та пільговий відпуск ліків.
6. Порядок приймання рецептів.
7. Термін зберігання рецептів в аптеці.
8. Реєстрація рецептів.
9. Сутність показника рецептури, структура рецептури.
10. Предметно-кількісний облік, його ведення.
11. Порядок таксування різних видів лікарських форм.
12. Сутність видів внутрішньоаптечного контролю.
13. Правила оформлення до відпуску виготовлених в аптеці лікарських засобів.
14. Відпуск лікарських засобів по рецептам. Обов'язки фармацевтичного працівника при відпуску по рецептам.
15. Фармацевтична етика та деонтологія при спілкуванні з клієнтами, колегами та медичними працівниками.
16. Порівняльна характеристика аптечного пункту та аптечного кіоску.
17. Оснащення приміщення та асортимент товарів відділу безрецептурного відділу.
18. Сутність концепції відповідального самолікування.
19. ОТС-препарати, їхня характеристика.
20. Критерії віднесення лікарських засобів до безрецептурних.
21. Порядок здійснення фармацевтичної опіки при відпуску ОТС-препаратів.
22. Завдання, організаційна структура, оснащення, штат лабораторій.
23. Назви лікарських засобів (міжнародна непатентована, торговельна, патентована).
24. Основні завдання Державного фармакологічного центру МОЗ України, Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів.

Розділ 4. ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ АПТЕК

1. Характеристика економіки як науки та її рівнів (макро- та мікроекономіки).
2. Облік, його завдання та вимоги до нього, види вимірювачів, які застосовують в обліку.
3. Характеристика системи обліку та звітності.
4. Структура господарських засобів аптеки.
5. Здійснення первинного обліку товарів, що надходять в аптечну установу.
6. Порядок здійснення обліку лікарських засобів, які підлягають предметно-кількісному обліку.
7. Роздрібна реалізація товарів та її облік.
8. Оптова реалізація товарів та її облік.
9. Облік інших витрат товарів, що зменшують товарний запас (на господарчі

- потреби та ін.).
10. Порядок здійснення касових операцій з застосуванням реєстраторів розрахункових операцій.
  11. Порядок ведення обліку прибуткових та видаткових касових операцій.
  12. Поняття про дебіторську та кредиторську заборгованість.
  13. Форми та системи оплати праці.
  14. Порядок нарахування заробітної плати та різних видів доплат.
  15. Оплата відпусток.
  16. Порядок розрахунку та виплати соціальної допомоги (по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологам).
  17. Розрахунок утримань із заробітної плати.
  18. Звітність, її види та значення.
  19. Складання звітності структурних підрозділів аптеки щодо руху товарно-матеріальних цінностей.
  20. Інвентаризація: завдання, види, випадки проведення.
  21. Склад та обов'язки інвентаризаційних комісій.
  22. Загальний порядок проведення інвентаризацій.
  23. Оформлення інвентаризаційної документації та результатів інвентаризації.
  22. Порядок зарахування нестач та надлишків, що виявлені в результаті інвентаризації.

Розділ 5. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ПЛАНУВАННЯ

1. Основні економічні показники торговельно-фінансової діяльності аптек та фармацевтичних фірм, їх значення в діяльності аптечних закладів.
2. Товарообіг як економічна категорія, його структура.
3. Торговельні накладення, порядок їх розрахунку.
4. Аналіз товарообігу в загальній сумі та за складовими частинами.
5. Товарні запаси, їх класифікація.
6. Аналіз та розрахунки товарообіговості та товарного запасу.
7. Витрати, їх види та класифікація.
8. Аналіз витрат аптечного підприємства.
9. Прибуток, його характеристика та види. Рентабельність торговельної діяльності.
10. Розрахунки прибутку та рентабельності.
11. Чинники, які впливають на показники прибутку та рентабельності.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

ДФУ, I частина, 2001.

Громовик Б.П. Організація роботи аптек. — Вінниця: Нова книга, 2005. — 272 с.

Громовик Б.П., Терещук С.І. Практикум з організації та економіки фармації. — Вінниця: Нова книга, 2004. — 447 с.

Немченко А.С., Котвіцька А.А., Панфілова Г.Л. та ін. Організація фармацевтичного забезпечення населення: навч. посіб. — Х.: Авіста — ВЛТ, 2007. — 488 с.

Немченко А.С. Основи економіки та системи обліку у фармації. — Х.: Вид-во НФаУ “Золоті сторінки”, 2005. — 503 с.

Терещук С.І., Новикевич А.М., Чухрай І.Л. Система бухгалтерського обліку в аптеках: навч. посіб. — Вінниця: Нова книга, 2003. — 280 с.

Юридические аспекты фармацевтического и медицинского бизнеса. Спецвыпуск журн. “Провизор”, 2008.

Додаткова

Історія фармації України / Р.В. Богатирьова, Ю.П. Спіженко, В.П. Черних та ін. — Х.: Прапор, Вид-во УкрФА, 1999. — 799 с.

Вершкова І.В., Крикля В.В. Правила таксування рецептів. Методичні рекомендації з предмету “Організація і економіка фармації”. — Х.: Вид-во НФаУ, 2003. — 48 с.

Криков В.И., Прокопишин В.И. Организация и экономика фармации: учебник. — М.: Медицина, 1991. — 624 с.

Немченко А.С. Фармацевтическое ценообразование: монографія. — Х.: Радар. — 1999. — 290 с.

Кузнецов В., Маханько О. Усе про облік та організацію аптечних установ. — Х.: Фактор, 2006. — 472 с.

Довідник екстемпоральної рецептури / За ред. О.І. Тихонова. — К.: Моріон, 1999. — 496 с.

Панфілова Г.Л., Немченко А.С., Немченко О.А. Організація фармацевтичної допомоги населенню в умовах медичного страхування: монографія. — Х., 2009. — 228 с.